

**МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ  
ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ**



**НАУКОВИЙ ВІСНИК  
ЛЬВІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО  
УНІВЕРСИТЕТУ ВЕТЕРИНАРНОЇ  
МЕДИЦИНИ ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ  
імені С.З. ГЖИЦЬКОГО**

заснований у 1998 році

*Серія “Економічні науки”*

**Scientific Messenger  
of Lviv National University  
of Veterinary Medicine and Biotechnologies  
named after S.Z. Gzhytskyj**

*Series “Economical sciences”*

**Том 13, №1 (47)**

**Частина 2**

**Львів - 2011**

## РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

ГУНЧАК В.М. – головний редактор, ректор університету, д.вет.н., член-кор. НААНУ, професор кафедри фармакології та токсикології ЛНУВМБТ;  
КИРИЛІВ Я.І.– заст. головного редактора, д.с.-г.н., проф., член-кор. НААНУ, академік АН ВО України, проректор з наукової роботи, зав. каф. технології виробництва продукції дрібного тваринництва ЛНУВМБТ;  
МУЗИКА П.М. – д.е.н., професор, зав. каф. економіки підприємства, інновацій та дорадництва в АПК імені проф. І.В. Поповича ЛНУВМБТ;  
ГУТИЙ Б.В.– відповідальний секретар, к.вет.н., ст. викладач каф. фармакології та токсикології ЛНУВМБТ.  
БЕРЕЗІВСЬКИЙ Я.П. - відповідальний секретар, к.е.н., доцент каф. економіки підприємства, інновацій та дорадництва в АПК імені проф. І.В. Поповича ЛНУВМБТ.  
**Члени редакційної колегії**  
М.В.ГЛАДІЙ – д.е.н., акад. НААНУ, голова наглядової ради університету;  
П.М. ГАРАСИМ - д.е.н., професор, декан обліково – економічного факультету, Львівська державна фінансова академія;  
С.В. ВАСИЛЬЧАК – д.е.н., професор каф. економіки підприємства, інновацій та дорадництва в АПК імені проф. І.В. Поповича ЛНУВМБТ;  
В.І. ЄЛЕЙКО - д.е.н., професор. каф. інформаційних систем менеджменту ЛНУВМБТ;  
Б.М. ПУНЬКО – д.е.н., доцент каф. менеджменту ЛНУВМБТ;  
І.Р.МИХАСЮК – д.е.н., професор, зав. каф. економіки підприємства ЛНУ ім. І.Франка;  
М.Г. ШУЛЬСЬКИЙ – д.е.н., професор, зав.каф. менеджменту ЛНУВМБТ;  
П.В.ФІЛЕВИЧ – д.ф.-м.н., професор, зав.каф. інформаційних систем менеджменту ЛНУВМБТ ;  
Б.Б. БАТЮК – к.е.н., доцент, декан факультету економіки та менеджменту ЛНУВМБТ;  
С.І. ПОПЕРЕЧНИЙ – к.е.н., доцент, зав. каф. маркетингу ЛНУВМБТ;  
А.Я. ДОМАНСЬКИЙ – к.с.-г.н., доцент каф. економіки підприємства, інновацій та дорадництва в АПК імені проф. І.В. Поповича ЛНУВМБТ;  
О.Я. ГРИМАК – к.е.н., доцент, зав. каф. історії України та економічної теорії ЛНУВМБТ;  
О.І. СТЕПАНЮК – к.е.н., доцент каф. інформаційних систем менеджменту ЛНУВМБТ, голова методичної комісії факультету економіки та менеджменту;  
В.А. ЧЕМЕРИС – к.е.н., доцент каф. економіки підприємства, інновацій та дорадництва в АПК імені проф. І.В. Поповича ЛНУВМБТ;  
В.Г. КІТ – к.е.н., доцент каф. економіки підприємства, інновацій та дорадництва в АПК імені проф. І.В. Поповича ЛНУВМБТ;  
Р.Б. КУХАР – к.ф.-м.н., професор каф. інформаційних систем менеджменту ЛНУВМБТ;  
Б.І. КОЗІЙ – к.ф.-м.н., професор каф. інформаційних систем менеджменту ЛНУВМБТ;  
З.С. КАДЮК – к.е.н., доцент каф. менеджменту ЛНУВМБТ;  
Р.П. ПАРАНЯК – д.с.-г.н., професор, д.с.-г.н., зав. каф. екології та біології ЛНУВМБТ;  
Г.І.КАЛАЧНЮК – д.б.н., професор, дійсний член Нью-Йоркської АН, директор Науково-дослідного інституту біотехнологічних основ підвищення продуктивності тварин ЛНУВМБТ;  
Ю.Ю.ВАРИВОДА – к.т.н., доцент, декан факультету харчових технологій ЛНУВМБТ;  
Д.Ф.ГУФРІЙ – д.вет.н., професор, зав. каф. фармакології та токсикології ЛНУВМБТ;  
М.В.ДЕМЧУК – д.вет.н., професор каф. гігієни тварин ЛНУВМБТ;  
Г.В.ДРОНИК – д.б.н., професор, академік НААНУ, зав. каф. молока і молочних продуктів ЛНУВМБТ;  
А.О.ДРУЖИНИН – д.т.н., професор, зав. каф. напівпровідникової електроніки НУ “Львівська політехніка”;  
В.І.ЗАВІРЮХА – д.вет.н., професор каф. хірургії ЛНУВМБТ;  
О.Я.ЗАХАРІВ – д.с.-г.н., професор, зав. каф. мікробіології і вірусології ЛНУВМБТ;  
О.І.КАНЮКА – д.вет.н., професор каф. фармакології та токсикології ЛНУВМБТ;  
М.В.КОЗАК – к.вет.н., професор, акад. УТА, декан факультету ветеринарної медицини ЛНУВМБТ;  
О.В.КОЗЕНКО – д.с.-г.н., професор, зав. каф. гігієни тварин ЛНУВМБТ;  
Є.М.КОЛТУН – д.с.-г.н., професор, зав. каф. клінічної діагностики ЛНУВМБТ;  
Р.П. МАСЛЯНКО – д.б.н., професор, зав. каф. епізоотології ЛНУВМБТ;  
М.Ф.ПАДУРА – к.філол.н., професор, зав. каф. української та іноземних мов ЛНУВМБТ;  
Я.І. ПІВТОРАК – д.с.-г.н., професор каф. годівлі с.-г. тварин, декан факультету заочної освіти ЛНУВМБТ;  
П.З.СТОЛЯРЧУК – д.с.-г.н., професор, акад. АН ВО України, зав. каф. годівлі с.-г. тварин ЛНУВМБТ;  
В.Г.СТОЯНОВСЬКИЙ – д.вет.н., професор, академік УАН, зав. каф. патофізіології ЛНУВМБТ;  
П.П.УРБАНОВИЧ – д.вет.н., професор каф. патаномії і гістології ЛНУВМБТ;  
Б.Р.ЦІЖ – д.т.н., професор, зав. каф. технології м'яса, м'ясних та олієжирових виробів ЛНУВМБТ;  
З.Є.ЩЕРБАТИЙ – д.с.-г.н., зав. кафедри генетики, проф., декан біолого-технологічного факультету ЛНУВМБТ.

Усі статті проходять обов'язкове рецензування членами редакційної колегії, докторами наук з відповідного профілю наук або провідними фахівцями (докторами наук) інших наукових і освітніх установ. Статті написані здобувачами, аспірантами і кандидатами наук обов'язково представляє доктор наук з відповідного профілю.

Рекомендовано Вченою Радою ЛНУВМБТ імені С.З.Гжицького (протокол № 3 від 30.03.2011 р).

Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації серія КВ № 14133-3104 ПР від 11.06.2008 року

# ОСНОВНІ НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА ТА ПЕРЕРОБКИ ПРОДУКЦІЇ АПК

УДК 631.11 (477.87)

**Березівський П.С.**, д.е.н., професор<sup>©</sup>  
*Львівський національний аграрний університет*

## РЕГІОНАЛЬНІ ЗРУШЕННЯ У РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

*Проведено аналіз трансформаційних процесів у розвитку сільськогосподарських підприємств стосовно регіональних особливостей. Запропоновано шляхи подальшого становлення і функціонування організаційно-правових структур ринкового типу.*

**Ключові слова:** *сільськогосподарське підприємство, трансформаційні процеси, регіональні особливості, перспективи розвитку.*

**Поставка проблеми.** Реформування аграрного сектора економіки спричинило кардинальні зміни в існуючих організаційних структурах, зокрема, вищезазначені процеси завершилися руйнацією цілісності майнових комплексів, подрібненням аграрних підприємств. В умовах нашої держави існує потреба у розвитку різноукладності аграрного сектора. В цей же час розвиток різноукладності на основі реформування організаційних структур сільськогосподарського виробництва - складний багатогранний процес, який зачіпає всі галузі агропромислового комплексу і сфери аграрних відносин. Від його спрямованості й результатів залежить і майбутнє сільського господарства. Практично будь-які наукові розробки з проблем сільського господарства повинні враховувати перспективи його розміщення в різних за характером організації виробничих процесів і масштабами виробництва господарських структурах. Переваги сільськогосподарських підприємств ґрунтуються на великих масштабах виробництва. Виробництво у великих масштабах дозволяє економити на постійних затратах, суттєво зменшуючи собівартість продукції.

Слід погодитись з міркуваннями Д.І.Шеленко, яка відмічає, що залишаються маловивченими особливості й результативність розвитку сільськогосподарських підприємств різних організаційно-правових типів, їх позитивні й негативні тенденції. Бракує глибокого аналізу процесів перетворення підприємств одних типів на інші, перспектив їх розвитку,

---

<sup>©</sup> Березівський П.С., 2011

здобутків успішно діючих агроформувань, характеру орендних відносин. Мало досліджень присвячено місцю й ролі аграрних підприємств у розвитку сільських територій. Недостатньо вивчено можливості ефективнішого використання в новостворених агроформуваннях кращого виробничо-господарського досвіду [16, с.9].

Сьогодні є необхідність дати оцінку регіональним зрушенням в організаційно-правових формах господарювання та окреслити перспективи їх розвитку, що й зумовило актуальність даного дослідження.

**Аналіз останніх публікацій.** Теоретичні, методологічні, методичні та прикладні аспекти реформування аграрного сектора економіки, формування нових організаційно-правових форм господарювання в сільському господарстві і різноукладності, кооперування і розвитку інтегрованих формувань досліджені й опубліковані в наукових працях вітчизняних учених економістів-аграрників. Вагомий внесок у дослідження цих проблем внесли такі вчені, як В.Я.Амбросов, В.Г.Андрійчук, І.Ф. Баланюк, В.Х.Брус, В.Д.Дієсперов, І.Г.Кириленко, О.В.Крисальний, І.І.Лукінов, М.Й.Малік, В.Я.Месель-Веселяк, О.М.Онищенко, П.Т.Саблук, Д.І.Шеленко, О.М.Шпичак, В.В.Юрчишин та інші.

Проблемам розвитку сільськогосподарських підприємств присвячено ряд наукових публікацій. В контексті цього В.Г.Андрійчук розглядає питання реструктуризації та аналізує ефективність діяльності аграрних підприємств [1], І.Ф.Баланюк дослідив процеси реформування колективних господарств [2], М.В.Вишиванюк розглянув науково-практичні засади організаційного, соціального і кадрового забезпечення пореформеного розвитку аграрного сектора економіки [3]. В.С. Дієсперовим проаналізовано економічну ефективність виробництва у сільськогосподарських підприємствах країни за критеріями продуктивності та оплати праці, собівартості продукції, інтенсивності, рентабельності, дохідності виробництва [4], В.Я.Месель-Веселяк вивчає розвиток форм господарювання в сільському господарстві [6], В.М.Нелеп досліджує перспективи розвитку реструктуризованих агроформувань [7], О.М.Онищенко обґрунтував фінансову результативність сільськогосподарських підприємств [9]. Важливе місце мають розробки К.М.Пугачової щодо законодавчого забезпечення функціонування підприємств [10] і В.В.Росохи щодо підвищення ефективності виробничого потенціалу підприємств агропромислового комплексу [12].

Звідси, проведені наукові дослідження вченими-економістами є ґрунтовними, але все-таки існує необхідність проводити більш глибокі дослідження даної форми господарювання, особливо стосовно конкретних регіонів, давати оцінку організаційно-економічним трансформаціям сільськогосподарських підприємств і розробляти шляхи їх розвитку на перспективу.

**Мета статті.** Метою дослідження є здійснити аналіз трансформаційних процесів у розвитку сільськогосподарських підприємств стосовно регіональних

особливостей і запропонувати шляхи їх подальшого становлення і функціонування.

Приватний сектор охоплює сільськогосподарські підприємства на засадах приватної власності та колективних форм організації праці, яких на початок 2010 р. налічувалось: 118 господарських товариств (51,1 %) проти 213 одиниць на початок 2005 р. і 253 одиниць на початок 1999 р., 101 приватне підприємство (43,7%) проти 178 і 142 одиниць відповідно, 2 сільськогосподарських виробничих кооперативи (0,9%) проти 6 одиниць на початок 2005 р. і 21 одиниць на початок 1999 р. і 4 міжгосподарських та інших підприємств (1,7%). На початок 1999р. у Львівській області функціонувало 219 інших сільськогосподарських підприємств, серед яких 146 спілок селянських господарств, 57 колективних сільськогосподарських підприємств, 12 агрофірм і агроторгів. Крім цього виробництвом сільськогосподарської продукції в області у 2009 р. займалось 1033 дрібних фермерських господарств, 321,6 тис. особистих селянських господарств, а також 245,5 тис. власників землі в колективних садах і городах. Усі ці виробники сільськогосподарської продукції і утворюють приватний сектор.

Аналіз наведених даних засвідчує передусім те, що відбувається процес поступового зменшення кількості всіх сільськогосподарських підприємств (в 1,8 рази на початок 2010 р. порівняно з їх кількістю на початок 2005 р.). Уже в 2001 р. в області були реформовані всі колективні сільськогосподарські підприємства, спілки селянських господарств, агрофірми й агроторги в нові організаційно-правові структури. За 2005-2009 рр. кількість господарських товариств зменшилась в 1,8 рази, приватних підприємств (включаючи великі фермерські господарства) - теж в 1,8 рази, сільськогосподарських виробничих кооперативів - в 3,0 рази. Кількість державних сільськогосподарських підприємств зменшились на 25,0%.

За 2000-2009 рр. відбулися досить суттєві зміни у структурі сільськогосподарських товаровиробників. Зокрема, частка валової продукції сільського господарства (у порівняних цінах 2005 р.), виробленої сільськогосподарськими підприємствами, в загальному обсязі її виробництва в усіх категоріях господарств, починаючи з 2003 р., має загальну тенденцію до збільшення. Це є свідченням того, що відбувається процес нарощування виробництва сільськогосподарської продукції у сільськогосподарських підприємствах, в окремих випадках відродження деяких галузей виробництва. Якщо питома вага виробництва валової продукції сільського господарства (у порівняних цінах 2005 р.) сільськогосподарськими підприємствами у загальному обсязі її виробництва в усіх категоріях господарств у 2003 р. складала 7,8%, у тому числі 9,3% продукції рослинництва і 6,4% продукції тваринництва, то у 2009 р. відповідно вона становила 24,0%, 20,7% і 27,7%.

У користуванні сільськогосподарських підприємств знаходиться незначна кількість сільськогосподарських угідь. На початок 2010 р. у користуванні сільськогосподарських підприємств знаходилось 22,8%

**МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ  
ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ**



**НАУКОВИЙ ВІСНИК  
ЛЬВІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО  
УНІВЕРСИТЕТУ ВЕТЕРИНАРНОЇ  
МЕДИЦИНИ ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ  
імені С.З. ГЖИЦЬКОГО**

заснований у 1998 році

*Серія “Економічні науки”*

**Scientific Messenger  
of Lviv National University  
of Veterinary Medicine and Biotechnologies  
named after S.Z. Gzhytskyj**

*Series “Economical sciences”*

**Том 13, №1 (47)**

**Частина 2**

**Львів - 2011**

## РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

ГУНЧАК В.М. – головний редактор, ректор університету, д.вет.н., член-кор. НААНУ, професор кафедри фармакології та токсикології ЛНУВМБТ;  
КИРИЛІВ Я.І.– заст. головного редактора, д.с.-г.н., проф., член-кор. НААНУ, академік АН ВО України, проректор з наукової роботи, зав. каф. технології виробництва продукції дрібного тваринництва ЛНУВМБТ;  
МУЗИКА П.М. – д.е.н., професор, зав. каф. економіки підприємства, інновацій та дорадництва в АПК імені проф. І.В. Поповича ЛНУВМБТ;  
ГУТИЙ Б.В.– відповідальний секретар, к.вет.н., ст. викладач каф. фармакології та токсикології ЛНУВМБТ.  
БЕРЕЗІВСЬКИЙ Я.П. - відповідальний секретар, к.е.н., доцент каф. економіки підприємства, інновацій та дорадництва в АПК імені проф. І.В. Поповича ЛНУВМБТ.  
**Члени редакційної колегії**  
М.В.ГЛАДІЙ – д.е.н., акад. НААНУ, голова наглядової ради університету;  
П.М. ГАРАСИМ - д.е.н., професор, декан обліково – економічного факультету, Львівська державна фінансова академія;  
С.В. ВАСИЛЬЧАК – д.е.н., професор каф. економіки підприємства, інновацій та дорадництва в АПК імені проф. І.В. Поповича ЛНУВМБТ;  
В.І. ЄЛЕЙКО - д.е.н., професор. каф. інформаційних систем менеджменту ЛНУВМБТ;  
Б.М. ПУНЬКО – д.е.н., доцент каф. менеджменту ЛНУВМБТ;  
І.Р.МИХАСЮК – д.е.н., професор, зав. каф. економіки підприємства ЛНУ ім. І.Франка;  
М.Г.ШУЛЬСЬКИЙ – д.е.н., професор, зав.каф. менеджменту ЛНУВМБТ;  
П.В.ФІЛЕВИЧ – д.ф.-м.н., професор, зав.каф. інформаційних систем менеджменту ЛНУВМБТ ;  
Б.Б. БАТЮК – к.е.н., доцент, декан факультету економіки та менеджменту ЛНУВМБТ;  
С.І. ПОПЕРЕЧНИЙ – к.е.н., доцент, зав. каф. маркетингу ЛНУВМБТ;  
А.Я. ДОМАНСЬКИЙ – к.с.-г.н., доцент каф. економіки підприємства, інновацій та дорадництва в АПК імені проф. І.В. Поповича ЛНУВМБТ;  
О.Я. ГРИМАК – к.е.н., доцент, зав. каф. історії України та економічної теорії ЛНУВМБТ;  
О.І. СТЕПАНЮК – к.е.н., доцент каф. інформаційних систем менеджменту ЛНУВМБТ, голова методичної комісії факультету економіки та менеджменту;  
В.А. ЧЕМЕРИС – к.е.н., доцент каф. економіки підприємства, інновацій та дорадництва в АПК імені проф. І.В. Поповича ЛНУВМБТ;  
В.Г. КІТ – к.е.н., доцент каф.економіки підприємства, інновацій та дорадництва в АПК імені проф. І.В. Поповича ЛНУВМБТ;  
Р.Б.КУХАР – к.ф.-м.н., професор каф. інформаційних систем менеджменту ЛНУВМБТ;  
Б.І. КОЗІЙ – к.ф.-м.н., професор каф. інформаційних систем менеджменту ЛНУВМБТ;  
З.С. КАДЮК – к.е.н., доцент каф. менеджменту ЛНУВМБТ;  
Р.П. ПАРАНЯК – д.с.-г.н., професор, д.с.-г.н., зав. каф. екології та біології ЛНУВМБТ;  
Г.І.КАЛАЧНЮК – д.б.н., професор, дійсний член Нью-Йоркської АН, директор Науково-дослідного інституту біотехнологічних основ підвищення продуктивності тварин ЛНУВМБТ;  
Ю.Ю.ВАРИВОДА – к.т.н., доцент, декан факультету харчових технологій ЛНУВМБТ;  
Д.Ф.ГУФРІЙ – д.вет.н., професор, зав. каф. фармакології та токсикології ЛНУВМБТ;  
М.В.ДЕМЧУК – д.вет.н., професор каф. гігієни тварин ЛНУВМБТ;  
Г.В.ДРОНИК – д.б.н., професор, академік НААНУ, зав. каф. молока і молочних продуктів ЛНУВМБТ;  
А.О.ДРУЖИНИН – д.т.н., професор, зав. каф. напівпровідникової електроніки НУ “Львівська політехніка”;  
В.І.ЗАВІРЮХА – д.вет.н., професор каф. хірургії ЛНУВМБТ;  
О.Я.ЗАХАРІВ – д.с.-г.н., професор, зав. каф. мікробіології і вірусології ЛНУВМБТ;  
О.І.КАНЮКА – д.вет.н., професор каф. фармакології та токсикології ЛНУВМБТ;  
М.В.КОЗАК – к.вет.н., професор, акад. УТА, декан факультету ветеринарної медицини ЛНУВМБТ;  
О.В.КОЗЕНКО – д.с.-г.н., професор, зав. каф. гігієни тварин ЛНУВМБТ;  
Є.М.КОЛТУН – д.с.-г.н., професор, зав. каф. клінічної діагностики ЛНУВМБТ;  
Р.П. МАСЛЯНКО – д.б.н., професор, зав. каф. епізоотології ЛНУВМБТ;  
М.Ф.ПАДУРА – к.філол.н., професор, зав. каф. української та іноземних мов ЛНУВМБТ;  
Я.І.ПІВТОРАК – д.с.-г.н., професор каф. годівлі с.-г. тварин, декан факультету заочної освіти ЛНУВМБТ;  
П.З.СТОЛЯРЧУК – д.с.-г.н., професор, акад. АН ВО України, зав. каф. годівлі с.-г. тварин ЛНУВМБТ;  
В.Г.СТОЯНОВСЬКИЙ – д.вет.н., професор, академік УАН, зав. каф. патофізіології ЛНУВМБТ;  
П.П.УРБАНОВИЧ – д.вет.н., професор каф. патанатомії і гістології ЛНУВМБТ;  
Б.Р.ЦІЖ – д.т.н., професор, зав. каф. технології м'яса, м'ясних та олієжирових виробів ЛНУВМБТ;  
З.Є.ЩЕРБАТИЙ – д.с.-г.н., зав. кафедри генетики, проф., декан біолого-технологічного факультету ЛНУВМБТ.

Усі статті проходять обов'язкове рецензування членами редакційної колегії, докторами наук з відповідного профілю наук або провідними фахівцями (докторами наук) інших наукових і освітніх установ. Статті написані здобувачами, аспірантами і кандидатами наук обов'язково представляє доктор наук з відповідного профілю.

Рекомендовано Вченою Радою ЛНУВМБТ імені С.З.Гжицького (протокол № 3 від 30.03.2011 р).

Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації серія КВ № 14133-3104 ПР від 11.06.2008 року

# ОСНОВНІ НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА ТА ПЕРЕРОБКИ ПРОДУКЦІЇ АПК

УДК 631.11 (477.87)

**Березівський П.С.**, д.е.н., професор<sup>©</sup>  
*Львівський національний аграрний університет*

## РЕГІОНАЛЬНІ ЗРУШЕННЯ У РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

*Проведено аналіз трансформаційних процесів у розвитку сільськогосподарських підприємств стосовно регіональних особливостей. Запропоновано шляхи подальшого становлення і функціонування організаційно-правових структур ринкового типу.*

**Ключові слова:** *сільськогосподарське підприємство, трансформаційні процеси, регіональні особливості, перспективи розвитку.*

**Поставка проблеми.** Реформування аграрного сектора економіки спричинило кардинальні зміни в існуючих організаційних структурах, зокрема, вищезазначені процеси завершилися руйнацією цілісності майнових комплексів, подрібненням аграрних підприємств. В умовах нашої держави існує потреба у розвитку різноукладності аграрного сектора. В цей же час розвиток різноукладності на основі реформування організаційних структур сільськогосподарського виробництва - складний багатогранний процес, який зачіпає всі галузі агропромислового комплексу і сфери аграрних відносин. Від його спрямованості й результатів залежить і майбутнє сільського господарства. Практично будь-які наукові розробки з проблем сільського господарства повинні враховувати перспективи його розміщення в різних за характером організації виробничих процесів і масштабами виробництва господарських структурах. Переваги сільськогосподарських підприємств ґрунтуються на великих масштабах виробництва. Виробництво у великих масштабах дозволяє економити на постійних затратах, суттєво зменшуючи собівартість продукції.

Слід погодитись з міркуваннями Д.І.Шеленко, яка відмічає, що залишаються маловивченими особливості й результативність розвитку сільськогосподарських підприємств різних організаційно-правових типів, їх позитивні й негативні тенденції. Бракує глибокого аналізу процесів перетворення підприємств одних типів на інші, перспектив їх розвитку,

---

<sup>©</sup> Березівський П.С., 2011



здобутків успішно діючих агроформувань, характеру орендних відносин. Мало досліджень присвячено місцю й ролі аграрних підприємств у розвитку сільських територій. Недостатньо вивчено можливості ефективнішого використання в новостворених агроформуваннях кращого виробничо-господарського досвіду [16, с.9].

Сьогодні є необхідність дати оцінку регіональним зрушенням в організаційно-правових формах господарювання та окреслити перспективи їх розвитку, що й зумовило актуальність даного дослідження.

**Аналіз останніх публікацій.** Теоретичні, методологічні, методичні та прикладні аспекти реформування аграрного сектора економіки, формування нових організаційно-правових форм господарювання в сільському господарстві і різноукладності, кооперування і розвитку інтегрованих формувань досліджені й опубліковані в наукових працях вітчизняних учених економістів-аграрників. Вагомий внесок у дослідження цих проблем внесли такі вчені, як В.Я.Амбросов, В.Г.Андрійчук, І.Ф. Баланюк, В.Х.Брус, В.Д.Дієсперов, І.Г.Кириленко, О.В.Крисальний, І.І.Лукінов, М.Й.Малік, В.Я.Месель-Веселяк, О.М.Онищенко, П.Т.Саблук, Д.І.Шеленко, О.М.Шпичак, В.В.Юрчишин та інші.

Проблемам розвитку сільськогосподарських підприємств присвячено ряд наукових публікацій. В контексті цього В.Г.Андрійчук розглядає питання реструктуризації та аналізує ефективність діяльності аграрних підприємств [1], І.Ф.Баланюк дослідив процеси реформування колективних господарств [2], М.В.Вишиванюк розглянув науково-практичні засади організаційного, соціального і кадрового забезпечення пореформеного розвитку аграрного сектора економіки [3]. В.С. Дієсперовим проаналізовано економічну ефективність виробництва у сільськогосподарських підприємствах країни за критеріями продуктивності та оплати праці, собівартості продукції, інтенсивності, рентабельності, дохідності виробництва [4], В.Я.Месель-Веселяк вивчає розвиток форм господарювання в сільському господарстві [6], В.М.Нелеп досліджує перспективи розвитку реструктуризованих агроформувань [7], О.М.Онищенко обґрунтував фінансову результативність сільськогосподарських підприємств [9]. Важливе місце мають розробки К.М.Пугачової щодо законодавчого забезпечення функціонування підприємств [10] і В.В.Росохи щодо підвищення ефективності виробничого потенціалу підприємств агропромислового комплексу [12].

Звідси, проведені наукові дослідження вченими-економістами є ґрунтовними, але все-таки існує необхідність проводити більш глибокі дослідження даної форми господарювання, особливо стосовно конкретних регіонів, давати оцінку організаційно-економічним трансформаціям сільськогосподарських підприємств і розробляти шляхи їх розвитку на перспективу.

**Мета статті.** Метою дослідження є здійснити аналіз трансформаційних процесів у розвитку сільськогосподарських підприємств стосовно регіональних

особливостей і запропонувати шляхи їх подальшого становлення і функціонування.

Приватний сектор охоплює сільськогосподарські підприємства на засадах приватної власності та колективних форм організації праці, яких на початок 2010 р. налічувалось: 118 господарських товариств (51,1 %) проти 213 одиниць на початок 2005 р. і 253 одиниць на початок 1999 р., 101 приватне підприємство (43,7%) проти 178 і 142 одиниць відповідно, 2 сільськогосподарських виробничих кооперативи (0,9%) проти 6 одиниць на початок 2005 р. і 21 одиниць на початок 1999 р. і 4 міжгосподарських та інших підприємств (1,7%). На початок 1999р. у Львівській області функціонувало 219 інших сільськогосподарських підприємств, серед яких 146 спілок селянських господарств, 57 колективних сільськогосподарських підприємств, 12 агрофірм і агроторгів. Крім цього виробництвом сільськогосподарської продукції в області у 2009 р. займалось 1033 дрібних фермерських господарств, 321,6 тис. особистих селянських господарств, а також 245,5 тис. власників землі в колективних садах і городах. Усі ці виробники сільськогосподарської продукції і утворюють приватний сектор.

Аналіз наведених даних засвідчує передусім те, що відбувається процес поступового зменшення кількості всіх сільськогосподарських підприємств (в 1,8 рази на початок 2010 р. порівняно з їх кількістю на початок 2005 р.). Уже в 2001 р. в області були реформовані всі колективні сільськогосподарські підприємства, спілки селянських господарств, агрофірми й агроторги в нові організаційно-правові структури. За 2005-2009 рр. кількість господарських товариств зменшилась в 1,8 рази, приватних підприємств (включаючи великі фермерські господарства) - теж в 1,8 рази, сільськогосподарських виробничих кооперативів - в 3,0 рази. Кількість державних сільськогосподарських підприємств зменшились на 25,0%.

За 2000-2009 рр. відбулися досить суттєві зміни у структурі сільськогосподарських товаровиробників. Зокрема, частка валової продукції сільського господарства (у порівняних цінах 2005 р.), виробленої сільськогосподарськими підприємствами, в загальному обсязі її виробництва в усіх категоріях господарств, починаючи з 2003 р., має загальну тенденцію до збільшення. Це є свідченням того, що відбувається процес нарощування виробництва сільськогосподарської продукції у сільськогосподарських підприємствах, в окремих випадках відродження деяких галузей виробництва. Якщо питома вага виробництва валової продукції сільського господарства (у порівняних цінах 2005 р.) сільськогосподарськими підприємствами у загальному обсязі її виробництва в усіх категоріях господарств у 2003 р. складала 7,8%, у тому числі 9,3% продукції рослинництва і 6,4% продукції тваринництва, то у 2009 р. відповідно вона становила 24,0%, 20,7% і 27,7%.

У користуванні сільськогосподарських підприємств знаходиться незначна кількість сільськогосподарських угідь. На початок 2010 р. у користуванні сільськогосподарських підприємств знаходилось 22,8%